HOD BERÁNKA

Liturgie na připomínku Kristovy Poslední večeře na základě sederové pesachové hostiny

Vaše vychloubání není dobré. Nevíte, že i díky jen troše kvasu všechno těsto zkvasí?
Odstraňte starý kvas, abyste byli novým těstem, vždyť jste nekvašenými chleby.
Byl totiž obětován také náš velikonoční beránek (‚pascha‘), Kristus.
Proto slavme svátek ne jako starý kvas, kvas zla a špatnosti,
ale jako nekvašený chléb upřímnosti a pravdy.
(1 Kor 5,6-8)

Podle textů „Pesach“ a „Pesachová Hagada“ (anglicko-hebrejsko-český text liberální hagady) umístěných na internetových stránkách „Společnost Judaica Holešov“ (http://olam.cz), „A Passover Haggadah“ (Penguin Books, 1978), „Introduction to a Christian Seder: Recovering Passover for Christians“ od Dennise Bratchera na stránkách „The Christian Resource Institute“ (http://www.cresourcei.org/seder.html), „The Passover Seder for Christians: Haggadah Adapted by Dennis Bratcher“ tamtéž (http://www.cresourcei.org/haggadah.html), *Nová pražská Hagada* (Praha: Sefer, 1996); *A nazveš den odpočinku potěšením: Židovská sváteční kuchařka* (Volvox Globator, 1997); František Kunetka, *„Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“: Židovský rok a jeho svátky* (skriptum CMTF Olomouc, 1993); „Židovský Pesach a naše mše svatá“ od Leo Kuchaře na stránkách „Eucharistiánů“ (http://www.eucharistie.cz/czech/eteol/pessach1.html) a „The Passover Meal: A Ritual for Christian Home“ od Arleen Hynese (New York: Paulist Press, 1972; viz také http://www.ewtn.com/library/family/passmeal.txt) a s použitím Českého ekumenického překladu Žalmů a zpracoval Petr Hruška (pracovní text; 2003).

ÚVODNÍ SLOVO

„Vaše vychloubání není dobré. Nevíte, že i díky jen troše kvasu všechno těsto zkvasí? Odstraňte starý kvas, abyste byli novým těstem, vždyť jste nekvašenými chleby. Byl totiž obětován také náš velikonoční beránek (‚pascha'), Kristus. Proto slavme svátek ne jako starý kvas, kvas zla a špatnosti, ale jako nekvašený chléb upřímnosti a pravdy" (1 Kor 5,6-8; pk. podle N. Baumerta).

Již jen z tohoto jediného Pavlova citátu lze na první pohled vyčíst hlubokou souvislost mezi křesťanským slavením velikonočního Kristova tajemství a jeho židovskými kořeny (srov. také Mk 8,14-16 a Lk 22,15). Ačkoli se dnes badatelé neshodnou, jestli Ježíš slavil večeři na rozloučenou se svými učedníky jako pesachovou hostinu (nebo spíše jako obecnější slavnostní židovskou hostinu), v každém případě je jeho oběť na kříži evangelisty v tomto kontextu jednoznačně vnímána a vykládána. Proto pochopení židovského chápání velikonoc je jednou z klíčových cest k hlubšímu pochopení a prožití jádra Ježíšova poselství a daru.

Jestliže pro určité příležitosti (např. v rámci různých „bibliodramatických" přístupů k práci s biblí) může být užitečné zkusit se vžít do předpokládaných reálií Ježíšovy poslední večeře v 1. století n. l., je možné zvolit ještě jinou cestu. Je možné se podívat „přes plot" k našim židovským „starším bratřím ve víře" a přitom objevit hluboké bohatství rituálů, symbolů a modliteb soustředěných v jejich dnešních liturgiích „sederové pesachové hostiny". Tyto dnešní liturgie samozřejmě přesně neodpovídají stylu, ve kterém velikonoce slavil Ježíš (lze předpokládat, že tehdy byl celý obřad mnohem prostší a ne tak do detailu propracovaný), ale zato je v nich soustředěna moudrost a víra další dvoutisícileté cesty židovství dějinami svědčící o plodném sepjetí věrnosti tradici a otevřenosti novým inspiracím. Mluvíme zde o „liturgiích", protože přes určité základní jednotné prvky lze v dnešním židovství najít množství různých pojetí a variací, které svědčí o životnosti těchto starobylých rituálů (které ovšem ve svém jádře sahají až do Ježíšovy doby a ještě dál).

Přímá účast na takovéto liturgii slavené v nějaké židovské rodině by jistě byla jedním ze způsobů, jak začít toto bohatství odkrývat. Avšak protože to pro mnohé není v praxi dost dobře možné, v posledních desetiletích se v mnohých křesťanských církvích (a ve skupinách tzv. „mesiánských Židů") rozšířil zvyk slavit „hod beránka" v křesťanském duchu. Většinou to je slavnost, více či méně volněji inspirovaná židovskou pesachovou hostinou, organizovaná v předvečer velikonočního třídenní, tedy na Zelený čtvrtek večer. Některé skupiny ji různým způsobem spojují do jednoho celku se slavením eucharistie, jiné ji slaví spíše jakožto symbolickou hostinu. Tento přístup (oproti „bibliodramatu", které, přestože vede do hloubky reálné zkušenosti, je v první řadě „hrou"), umožňuje účastnit se takovéto hostiny „naostro", jako výrazové formy naší osobní i společné cesty víry a modlitby. Navíc zde podobnými prostředky, při vědomí vší odlišnosti, vyjadřujeme společné jádro jak křesťanské, tak židovské víry. Proto může mít takovéto slavení hluboký „ekumenický" význam pro odkrývání společných kořenů křesťanství a židovství (i když je třeba zde radit k poměrně velké citlivosti, protože nesprávné pochopení na jedné či druhé straně by naopak mohlo způsobit určitá zranění u některých jak židovských, tak křesťanských bratří a sester).

V tomto sešitku předložený návrh vychází ze základní tradiční struktury židovské pesachové hostiny přizpůsobené pro výše načrtnuté pojetí takovéhoto slavení jako živého projevu a cesty k odkrývání bohatství poselství a daru spásy v Kristu. Účelem takovéhoto pojetí je „vyprávět příběh o Božích velkých činech v dějinách takovým způsobem, který je jakoby ‚přitahuje' z minulosti a činí je skutečností přítomnou pro kohokoli ve slavícím společenství, mladého i starého, jakoby všichni byli součástí tohoto příběhu" (Dennis Bratcher).

TRADIČNÍ POJETÍ SEDERU

Celkový smysl

Židovský svátek Pesach (hebr., ‚překročení') má své kořeny v událostech popisovaných ve Druhé knize Mojžíšově (Ex 12 – 14), kdy hubící anděl procházel Egyptem a „překračoval" domy označené krví beránka. Pascha začíná o západu slunce (končícího) 14. nisanu (první jarní měsíc židovského lunárního kalendáře, většinou březen či duben) a zahajuje tak sedmidenní svátek nekvašených chlebů. Jádrem slavení Paschy je slavnostní radostná hostina večer 15. nisanu (den v židovství začíná večerem), zvaná Seder (hebr., ‚uspořádání'). Vlastním místem pro její slavení je rodinný dům, kam jsou zváni hosté a který má být především otevřen pro nově příchozí. Při slavnosti Pesachu se nesmí zamykat dveře domu a v jednom okamžiku se dokonce symbolicky otevřou dokořán, aby mohl vejít Eliáš, předchůdce mesiáše, jehož příchod ortodoxní židé dodnes při každém Pesachu (či dokonce při každém Šabbatu) očekávají. Samotná sederová hostina má dnes v židovských rodinách velmi propracovaný pořad, se slavnostním jídlem, dětskými hrami a spoustou času k vyprávění příběhu o vyvedení z Egyptského otroctví. Není neobvyklé, jestliže sederová hostina trvá tři až čtyři hodiny.

Každý z účastníků hostiny je nějak zapojen. Všichni mají svoji Hagadu (hebr. ‚vyprávění'; tištěný pořádek požehnání, čtení a písní) a každý je vyzván, aby byl aktivní součástí vyprávění, vyzpěvování, a tak i „znovuprožívání" společného příběhu svobody. Zatímco otec či praotec rodiny je většinou tím, kdo celé slavnosti předsedá (v dalším textu „hostitel"), i další mají své role. Matka domu rozžehuje sváteční svíce symbolizující počátek Pesachu, nejmladší dítě klade otci otázky po smyslu slavnosti, děti pomáhají hledat po domě kvašený chléb (hebr. ‚chamec'), hledají ukrytý ‚afikoman'

(úlomek nekvašeného chleba) a otevírají dveře Eliášovi, rodiče či prarodiče vyprávějí příběh exodu, ostatní předčítají různé další texty či vedou další části obřadu. Někdy jsou zahajující otázky svěřeny dokonce čtyřem dětem, symbolujícím čtyři „syny hagady", o kterých hovoří midraš (židovský výklad): vědoucího, zlého, upřímného a toho, který se ještě neumí ptát.

Při Sederu se pijí celkem čtyři poháry košer (tj. dle zvláštních předpisů připraveného) pesachového vína, pojmenované podle slov, která vyřkl Bůh, když vyvedl Izraele z Egypta (‚vyvedu'; ‚vysvobodím'; ‚vykoupím'; ‚přijmu'; viz Ex 6,6-7). Nad pesachovým Sederem slavnostně kraluje mysterium čtyřky, posvátného čísla židovstva. Čtyřka jako svaté číslo nachází své místo ve čtyřpísmenném Božím Jméně JHVH (v ekumenickém překladu i v požehnáních této liturgie převáděném tvarem ‚Hospodin'), nazývaným také jako Tetragramaton (čtyři písmena). Ezechiel vidí božský vůz - opět čtyřka: čtyři andělé mají čtyři tváře - člověka, lva, býka a orla (křesťany přijaté za symboly čtyř evangelistů). Sám Pesach (v širším slova smyslu) má čtyři názvy:

Pesach - svátek překročení; *Svátek macesů* - nekvašených chlebů; *Chag haariv* - svátek jara; *Zeman cherutejnu* - čas našeho vysvobození.

„Pascha je ve skutečnosti něčím víc než slavností. Je propracovaným výukovým prožitkem, především pro děti, zaměřenou na pozvání všech zúčastněných k prohloubení jejich identity jakožto Božího lidu. Při využití všech smyslů, sederová pesachová hostina vypráví příběh Boží milosti v dějinách a zve zúčastněné ke spoluprožívání a k podílení se na tomto příběhu jakožto na svém vlastním" (Dennis Bratcher).

Když Izraelité vycházeli z Egypta, měli tak napilno, že jim nestačilo nakynout těsto, a proto napekli chléb nekvašený (srov. Ex 12,11; Dt 16,3). Na památku této události se v židovských domácnostech dodnes v předvečer 14. nisanu s obzvláštní pečlivostí prohledává celý příbytek, aby byl odstraněn veškerý kvas. Ten musí být spálen nejpozději 14. nisanu do 10. hodiny dopolední. Z toho důvodu se další část svátků (trvající celých sedm dní, během kterých se nesmí jíst nic kvašeného) nazývá také „svátek nekvašených chlebů" (hebr. ‚macót'). Druhá noc svátků (zvaná také „druhý seder") je slavena jako „první den omeru" (hebr. ‚omer' znamená snop ječmene), protože se o této noci přinášívaly snopy ječmene do chrámu jako oběť. Tento zvyk také odráží pravděpodobný zemědělský původ těchto svátků jako slavnosti „prvotin" slavící začátek jarní sklizně ječmene. Tento „první den omeru" zahajuje počítání 49 dní (7 týdnů) do svátku Šavuót (hebr., ‚týdny'), neboli Letnic. Týdny mezi těmito dvěma slavnostmi se nazývají „dny omeru" a spojují obě slavnosti v jedno posvátné období.

Zatímco Šavuót také původně byl zemědělský svátek označující počátek sklizně pšenice, v židovské tradici se později (již kolem doby Ježíšovy) stal slavností připomínající dar Tóry (hebr., ‚směrovka', ‚ukazatel cesty'; lidově „Zákon") na Sinaji. S vděčností se zde připomíná dar základních životních směrnic a instrukcí, jejichž jádrem bylo Deset slov („desatero"), podle kterých měl Izrael praktickým způsobem žít důsledky toho, že se stal Božím lidem. Liturgické propojení Paschy a Šavuót vyjadřuje nutnou souvislost mezi darem Boží milosti ve vysvobození z Egypta a povoláním k věrné odpovědi a poslušnosti vyjádřené darem Tóry jako prostředkem na cestu pouští do Zaslíbené země.

Tradiční průběh sederové hostiny

Kadeš – kiduš, požehnání nad vínem; *Urchac* - mytí rukou; *Karpas* - jezení zeleniny s požehnáním; *Jachac* - rozlomení středního macesu; *Magid* - čtení pesachové hagady; *Rachca* - umytí rukou před požehnáním; *Moci* - požehnání nad chlebem; *Maca* - pojedení macesu; *Maror* - pojedení maroru; *Korech* - pojedení macesu a maroru současně; *Šulchan orech* - sváteční večeře; *Cafun* - úlomek macesu (řec. ‚afikoman'; zákusek); *Barech* - požehnání po jídle (‚birkat ha macon'); *Halel* - pesachový chvalozpěv; *Nirca* - tradiční sederové písně.

Sederová tabule

Sederový stůl má být tradičně prostřed ještě před setměním a obsahuje:

- **Sváteční svíce zvané ‚nerot'** jsou symbolem Boží přítomnosti při celé slavnosti. Většinou jsou užívány dvě bílé svíce na dvou svícnech.
- **Nekvašené chleby** zvané též **‚macesy'** (hebr. ‚maca', pl. ‚macót'), těsto bez kvasu upečené jako placky. Připomínají rychlost odchodu z Egypta, kdy těsto nestačilo ani vykynout. Je možné, že si izraelité brali těsto s sebou a v poušti jej pekli na rozpálených kamenech. Dnes jsou macesy vyráběny ve formě podobné sucharu či oplatce. Při sederové hostině jsou užívány tři nad sebe umístěné macesy, z nichž dva představují dva chleby, které se předkládaly v chrámě při dalších velkých svátcích, třetí představuje chléb pro Paschu. Horní z nich se nazývá ‚kohen', střední ‚levi' a spodní ‚Jisra'el'. Pro některé jsou tři macesy symbolem třech praotců (Abraháma, Izáka a Jákoba) nebo tří mírek bílé mouky, z níž přikázal Abrahám Sáře upéct macesy pro pohoštění tří andělů. Maces je také symbolem samotného velikonočního beránka.
- **Košer víno** pro Pesach (červené, mající připomínat krev beránka, jíž se v Egyptě potíraly veřeje izraelských příbytků); pijí se celkem čtyři poháry vína, pojmenované podle slov, která vyřkl Bůh, když vyvedl Izraele z Egypta (‚vyvedu'; ‚vysvobodím'; ‚vykoupím'; ‚přijmu'; viz Ex 6,6-7). Víno je také tradičním biblickým symbolem radosti (srov. Ž 104,15).

- **Zelenina zvaná ‚karpas'**, která se namáčí do slané vody (na připomínku namáčení yzopu do krve, kterou se potíraly veřeje v Egyptě jako příprava na exodus, viz Ex 12,22, či jako vyjádření toho, že nový život se často rodí v slzách). Je to jakákoli nehořká zelenina (syrová i vařená); u nás se používá petržel, celer, ředkvička, mohou být i vařené brambory.
- **Hořké byliny zvané ‚maror'**, jsou připomínkou egyptského (i jakéhokoli jiného) otroctví. V našich zeměpisných podmínkách se používá křen, řeřicha, hlávkový salát, kerblík apod. Je vhodné, aby připravená směs byla dostatečně pálivá („vehnala slzy do očí"). Podle některých je zvlášť vhodný hlávkový salát, který je nejprve sladký, a pak teprve zhořkne na rtech.
- **Hustá omáčka zvaná ‚charoset'** (slovo odvozené od hebr. výrazu pro ‚hlínu') z pomletých jablek, ořechů, mandlí, fíků, datlí, skořice a s příměsí košer vína pro Pesach. Je připomínkou jílovité hlíny, kterou museli předkové národa Izraelského zpracovávat v Egyptě. Jeho sladkost však má také připomínat, že hořkost otroctví je zmírňována nadějí do budoucnosti. Zatímco ‚maror' (hořké byliny) a ‚maca' (nekvašené chleby) jsou biblickými přikázáními, ‚charoset' byl přidán rabíny.
- **Pečené maso (kost) z košer zvířete, zvané ‚zeroa'** (beránčí stehno, kuřecí krk apod.). Je připomínkou beránka zabitého v Egyptě v rámci přípravy k exodu, i beránka, který se jídával v Jeruzalémě při slavení Paschy v době existence Chrámu. Oběť beránka v předvečer Pesachu byla obětí jež mohli vykonávat pouze kněží a pouze v Chrámě. Ten kdo chtěl jíst tohoto velikonočního beránka, musel na Pesach přicestovat do Jeruzaléma, kde bylo v době tohoto svátku až dva miliony poutníků (podle Josefa Flavia). Ten, kdo se z jakéhokoliv důvodu nemohl zúčastnit sederu v Jeruzalémě, mohl i mimo toto Svaté město uspořádat Seder, který byl totožný s tím v Jeruzalémě až na to, že při této náhradní večeři chyběl právě onen velikonoční beránek. Po churbanu (zničení Chrámu) se již koná Seder bez beránka. Připomíná ho pouze beránčí kost na rozprostřeném sederovém stole. Podle některých tradic tato kost také může být chápána jako symbol Boží ruky vztažené k Božímu lidu na pomoc v dobách tísně.
- **Pečené, popřípadě vařené vejce ve skořápce, zvané ‚bejca'** je připomínkou sváteční zápalné oběti, která byla v předvečer Pesachu obětována za starých dob v Jeruzalemském chrámě. Také může symbolizovat životní cyklus, vytrvalost Božího lidu a naději do budoucnosti. Tradičně se užívá hnědé vejce pečené na kamnech dokud neztmavne. Zatímco vařená vejce se často používají jako první chod sederové hostiny, ‚bejca' (podobně jako ‚zeroa', pečené jehněčí stehno) se nejí vůbec (protože oběti se již nepřinášejí).
- **Úlomek středního macesu, zvaný ‚cafun'** (hebr.) či **‚afikoman'** (řec.). Ve starých dobách poslední sousto z velikonočního beránka požívané na konci Paschy. V moderní době je toto sousto reprezentováno úlomkem středního macesu, který je v průběhu hostiny odlomen a ukryt až do jejího konce. Podle některých židovských tradic ‚afikoman' také symbolizuje mesiáše, který je zatím skryt, ale jistě přijde a obnoví vše. V křesťanské tradici je ‚afikoman' symbolem Ježíše Krista (Mesiáše) a je užíván jako chléb k eucharistii.
- **Eliášův pohár** (‚kos elijahu ha-nabi') je podle některých tradic prázdná, podle jiných již od počátku hostiny plná číše na víno (někdy postavená u prázdného místa u stolu, jindy uprostřed sederové tabule), která je určena pro proroka Eliáše, proroka naděje, který má ohlásit mesiášův příchod. Zatímco v židovské tradici tento pohár zůstává netknutý, v tradici křesťanské může ve spojení s třetím kalichem, „kalichem spásy", představovat paschální krev „vylévanou pro vás… na odpuštění hříchů". Při slavení křesťanského sederu je někdy tento pohár používán jako kalich ke slavení eucharistie.
- **Sederová mísa zvaná ‚k'arah'** slouží k uspořádání všech základních symbolických pokrmů, které se při večeři požívají. Pokrmy jsou tradičně uspořádány různými způsoby, ale vždy tak, jak se postupně v průběhu večeře používají. Například tři macesy (oddělené jeden od druhého, podložené a přikryté pěti látkovými ubrousky) jsou umístěné na vrcholu mísy uprostřed (nejdále od předsedajícího). Po jejich stranách, trochu níže, je pak vejce (‚bejca'; vlevo) a pečené maso (‚zeroa'; vpravo). Přímo ve středu mísy jsou hořké byliny (‚maror'). Níže od středu vlevo je zelenina (‚karpas'), níže od středu vpravo je miska se sladkou kaší (‚charoset'). Uprostřed na spodku mísy (nejblíže k předsedajícímu) je pak miska se slanou vodou (‚majim'). (Tradiční sederová mísa také může být čtyřpatrová, přičemž macesy jsou umístěné do spodních tří pater.)
- **Kvas neboli ‚chamec'** je něčím, co na sederové tabuli (ani nikde jinde v domě) *nesmí* být. Jeho nepřítomnost při Pesachu má dvojí symboliku. Za prvé připomíná chvatný odchod z Egypta, kdy ani nestačilo vykvasit těsto; za druhé kvas také symbolizuje porušenost a hřích, takže jeho odstranění vyjadřuje vnitřní svobodu, kterou Bůh přináší.

RŮZNÉ ZPŮSOBY KŘESŤANSKÉHO SEDERU

Kompletní sederová hostina

Tento první způsob, nejbližší tomu, jaký se užívá v židovských rodinách, zahrnuje kompletní slavnostní hostinu pro všechny účastníky. Tento způsob je většinou nepraktický pro větší veřejné skupiny, nejen kvůli náročnosti přípravy, ale i kvůli délce. Plný Seder běžně trvá mezi dvěma až čtyřmi hodinami, v závislosti na množství písní a aktivit pro děti. Proto je tento způsob především pro různá malá společenství či sžité malé skupiny. Tento způsob velmi vhodně doplňuje častý nedostatek liturgického slavení v rodinném či přátelském prostředí, který často mezi křesťany panuje. Hodně pozornosti je třeba věnovat plánování aktivit pro děti, a to nejen kvůli udržení jejich pozornosti, ale především proto, že Pesach je především živým vyprávěním předávajícím obsah i prožitek příběhu o velkých Božích činech dalším generacím.

Ukázkový Seder

Tento způsob je druhým extrémem, a to v tom smyslu, že Seder zde není slaven jako takový, pouze jeden či dva z vedoucích vykonávají několik vybraných obřadů formou jakési ukázky určené pro širší, spíše pasivní audienci. Výhodou je velká pružnost a nejmenší náročnost co se týče přípravy. Tento způsob je vhodný spíše pro katechetickou výuku či skupiny dětí a mládeže. Největší nevýhodou je nedostatek zapojení a malá možnost společné komunitní zkušenosti, která je jinak prvotním přínosem Sederu.

Symbolický Seder

Tento způsob je kompromisem mezi kompletním a ukázkovým Sederem. Symbolický Seder většinou zahrnuje všechny hlavní prvky sederové hostiny včetně plné účasti každého z přítomných, ale bez podávání vlastního slavnostního jídla, bez dětských aktivit a bez závěrečných písní. Často tam jsou některé aspekty, které jsou zkrácené či vynechané (např. mytí rukou). Symbolický Seder bývá často křesťanskou adaptací klasického Sederu. Tato adaptace je prováděna mnoha různými způsoby, od kompletního přeorganizování jak celkového „uspořádání“ (‚sederu‘), tak vlastního jádra slavení (‚hagady‘) za účelem prožívání křesťanské perspektivy již od samotného začátku, až k pokusům slavit kompletní židovský Seder s několika málo nebo s vůbec žádnými křesťanskými prvky. Je vhodné se s účastníky setkat ještě před zahájením vlastní slavnosti k hlubšímu vysvětlení jak celkového smyslu slavení (viz výše), tak také některých technických otázek jeho průběhu. Zároveň je vhodné, aby si po skončení slavnosti mohli účastníci s sebou odnést nějaké materiály (včetně tohoto sešitu), které by jim pomohly se případně vrátit k některým částem obřadu.

Technická příprava

Seder je možné uspořádat buď pro celou skupinu jako celek, nebo (zvlášť je-li větší počet účastníků) pro skupinu rozdělenou do více malých skupin (každá 4 – 6 lidí) soustředěných kolem svých vlastních stolů, každá se svým vlastním „hostitelem“. Následující poznámky počítají s jednou větší skupinou, pro více malých skupin je třeba přizpůsobit počty „společných“ věcí podle jednotlivých stolů.

„Výbava na jednoho účastníka“: velký talíř, ubrousek, číše na víno, sklenice na vodu, příborový nůž a vidlička, kopie liturgie, případně zpěvník. Pokud má být liturgie spojena také s večeří, pak je někde zvykem prostě jen početně rozšířit nabídku již daných pokrmů o příslušný počet kusů masa (viz poznámka níže v odstavci „recepty“), brambor, vajec a zeleniny, a o příslušné množství vína, vody, či jiných nápojů.

„Společná výbava“: Pokud je společenství malé, stačí symbolické pokrmy v „čele stolu“ (viz níže). Pro větší skupiny je kvůli praktičnosti rozdělování vhodné po stolech rozložit i další misky: ‚karpas‘ v jedné či více miskách nebo předem rozdáno na jednotlivé talíře (petržel, celer, ředkvička, vařený brambor; stačí stroužek či list na účastníka); ‚maror‘ v jedné či několika miskách nebo předem rozdáno na jednotlivé talíře (křen, hlávkový salát, řeřicha apod.; něco od každého na účastníka); ‚macesy‘ poskládané po třech na plochých mísách či talířích (placka na účastníka); ‚charoset‘ v jedné či několika miskách nebo předem rozdáno na jednotlivé talíře (alespoň dvě polévkové lžíce na účastníka); misky se slanou (zakalenou) vodou k namáčení ‚karpasu‘ (jedna na každých 4 – 6 účastníků); pár malých ručníků či utěrek na ruce (jeden na 4 – 6 účastníků); několik karaf s vínem (podle počtu účastníků – na každého celkem alespoň jedna číše; také je vhodné připravit nějakou ovocnou alternativu pro abstinenty); několik džbánů s vodou (podle počtu účastníků a podle toho, zda je obřad spojen i s večeří); výzdoba stolu (čerstvé květiny, zelené ratolesti apod.); pokud se počítá se zařazením mytí rukou, pak také několik misek s vodou (jedna na 4 – 6 účastníků).

„Čelo stolu“: situované většinou v čele místnosti tak, aby na něj bylo odevšad dobře vidět a pokud možno nemusel nikdo k němu sedět zády (praktické je uspořádání do „U“). Zahrnuje alespoň 3 místa (hostitele, matku domu a vedoucího společných chórů) a všechny základní symbolické prvky, aniž by bylo přeplněno. Když ne všechny stoly, pak alespoň čelo pokryté bílým ubrusem či prostěradlem. Kromě jednotlivé „výbavy“ předsedajících, je v čele umístěno následující vybavení. Sederová mísa, tj. speciálně vyzdobená větší plochá mísa se symbolickými prvky užívanými hostitelem: nahoře jsou tři porce nekvašeného chleba (‚macót‘), položeny nad sebou, proloženy látkovými ubrousky a přikryté ozdobnou pokrývkou; na nejvzdálenější straně mísy je (vlevo a vpravo od macesů) natvrdo vařené hnědé nebo dohněda upečené vejce (‚bejca‘) a pečené beránčí stehno (‚zeroa‘); uprostřed je (pokud možno průhledná) miska

s hořkými bylinami (‚maror‘); vlevo a vpravo od ní, trochu níže, jsou další dvě (pokud možno průhledné) misky se zeleninou (‚karpas‘; vlevo) a se sladkou kaší (‚charoset‘; vpravo); nejblíže uprostřed je pak miska se slanou vodou. Dále jsou v čele stolu: 2 bílé svíce ve dvou jednoduchých svícnech a sirky, 1 karafa s vínem; 1 džbán s vodou; 4 ozdobné průhledné poháry na víno (nejlépe každý jiný); jeden zvlášť slavnostní pohár Eliášův (umístěný prázdný uprostřed stolu); malý bochníček nebo několik krajíců běžného kvašeného chleba nebo pečiva (pro ukrytí na začátku hostiny); ceny pro děti za nalezení afikomanu (bonbony, malé čokolády…); sešit s liturgií pro vedoucího (rozšířené vydání s organizačními poznámkami); miska s vodou na mytí rukou a utěrka či malý ručník. Pokud se počítá s propojením obřadu se slavením eucharistie, pak zde přibudou příslušné potřeby a texty dané liturgickými tradicemi jednotlivých církví (jako chléb pro eucharistii lze vhodně použít afikoman (spolu se kterým je pak třeba „ukrýt“ příslušné množství macesů potřebné pro všechny přijímající), jako kalich je vhodný Eliášův pohár (pro který lze použít liturgický kalich).

Výběr čtenářů a dalších pomocníků: Podle potřeby je třeba včas vybrat a domluvit, co kdo bude mít v průběhu liturgie na starosti.

Recepty: Jestliže slavíme „symbolický seder“, jediné jídlo, které musí být předem složitěji připravováno, je charoset. Zbytek by měl být běžně k dostání v běžných či specializovaných košer obchodech (včetně ‚macesů‘).

Jestliže je plánováno spojit liturgii s reálnou hostinou a jestliže chceme dodržet autentické tradice, měly by být dodrženy tři zásady: 1) nemělo by se servírovat žádné jídlo obsahující kvas (přísné směry zakazují i prášek či sodu do pečiva); 2) neměly by být servírovány mléčné výrobky, protože ty nemohou být požívány při jednom jídle společně s masem; 3) nemělo by být servírováno vepřové či jeho deriváty. I když mnozí křesťané považují beránka (jehněčí) jako nejvhodnější maso pro Paschu, podle židovských tradic není jehněčí či skopové součástí Sederu, protože se již dnes nepřináší oběti. Z téhož důvodu nemá být servírováno pečené maso. Běžně je proto hlavním masovým chodem buď kuře nebo hovězí.

Co se týče charosetu, existují dvě tradiční základní verze: první (tzv. „aškenázská“, běžná spíše na Západě) je zhotovovaná za syrova na základě jablek, druhá (tzv. „sefardská“, běžná spíše na Středním Východě) užívá datle nebo fíky jako základ a vaří se do husté kaše. Jinak je možné velmi volně experimentovat (datle, sušené fíky, sušené meruňky, hrušky, pomeranče, hrozinky, rybíz, banány a různé další ovoce či oříšky mohou být nakrájeny nadrobno a přidány do směsy. Často se přidává i skořice či sladká červené víno, připomínající krev beránka.

Aškenázský charoset: 1 šálek krájených jablek; 1 šálek krájených (oloupaných, spařených) oříšků, mandlí či pistácií; 1 šálek drobně pokrájených rozinek; 1 – 2 lžičky mleté skořice; ¼ lžičky zázvoru nebo ¼ lžičky hřebíčku; 1 lžička medu (či podle chuti); grapefruitový džus, vinný ocet či citrónový džus; lžíce sladkého červeného vína pro Pesach. Odjádři, oloupej a jemně nakrájej jablka. Přidej oříšky, koření a med. Přidej dostatek džusu, aby hmota dostala ráz malty. Před podáváním uchovej v chladnu, podávej za pokojové teploty. Tento recept dá 8 až 10 vrchovatých polévkových lžic charosetu. Navíc možno (i bez vaření) zkombinovat např. s ½ hrnku fíků a ½ hrnku datlí (rozemlít spolu s oříšky) a rozinek, či doplnit trochou sladkého červeného vína.

LITURGIE HODU BERÁNKA

V následujícím návrhu „liturgie hodu beránka“ (pojaté prvotně jako „symbolický seder“, ale otevřené pro přizpůsobení i pro rodinné slavení s plnou hostinou) je přítomná snaha respektovat a zachovat židovské dědictví představované tradičním slavením Sederu, která je však až na konci doplněna a dovršena křesťanskou perspektivou celého slavení. Tento přístup může být také chápán jako symbolické vyjádření Pavlova principu zvěstování a dějinného „postupu“ příběhu Boží spásy: „předně pro Žida, ale také pro Řeka“ (Ř 1,16; 2,10). Jako součást bohoslužeb Svatého týdně může být takto pojatá liturgie slavená v místní církvi dobrou přípravou na slavení celého velikonočního třídenní.

1. ÚVODNÍ OBŘADY A ŽEHNÁNÍ

Odstranění starého kvasu

V domě či v prostoru, kde slavnost probíhá, je předem na poměrně viditelných místech „ukryt“ přiměřený počet kousků kvašeného chleba či pečiva. Všichni včetně dětí se shromáždí na místě. Po krátkém uvedení (viz níže) se děti (případně i ostatní) rozběhnou hledat a shromažďovat tyto zbytky „ kvasu“ (hebr. ‚chamec‘). Dospělí případně mohou tento čas věnovat posledním úpravám místnosti jakožto dotažení mnohdy celodenní práce na úklidu, přípravě a výzdobě. Přesto, že tento krátký „obřad“ má hlubokou symboliku, je vhodné mu dodat určitou rodinnou neformálnost. Především pro děti by to měla být spíše zábava a radost z hledání a nalézání. Podle uvážení může tento obřad hledání kvasu být vyvrcholením delšího setkání uvádějícího účastníky do celkového smyslu slavení Sederu a předběžně vysvětlující způsob jeho slavení.

Hostitel přivítá účastníky a krátce je vlastními slovy uvede do smyslu celé slavnosti (vyprávění a spoluprožívání příběhu Božího vysvobození) a smyslu přípravného obřadu hledání kvasu (připomenutí rychlého odchodu Izraelitů z Egypta a přiznání si vlastní potřeby vysvobození z hříchu; určitou paralelu je možno spatřovat v úkonu kajícnosti na počátku slavení eucharistie).

Matka domu uvede do praktického provedení obřadu a povzbudí především děti k aktivnímu hledání.

Akce: Probíhá hledání. Po skončení hledání a posledních příprav se všichni opět shromáždí, ztiší a košík s nalezeným kvasem se slavnostně odnese ven z místnosti (případně vhodí do kamen či krbu ke spálení).

Hostitel pak pronáší požehnání:

> Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, že jsi nás posvětil svými příkazy a přikázals nám odstranit veškerý kvas.

Všichni odpoví:

> **Všechen kvas a všechno, co podléhá zkvašení, co jsme přehlédli a neodstranili, budiž pokládáno z nic a rovno zemskému prachu.**

Přivítání a úvod

Hostitel uvede do celého slavení slovy:

> Nyní, v přítomnosti našich drahých a přátel, mající před očima znamení naší radosti, se shromažďujeme k posvátné slavnosti. S celým domem izraelským, chceme všichni, staří i mladí, spojující minulost a budoucnost, opět naslouchat Božímu povolání k bohoslužbě a na toto povolání poslušně odpovědět. Prožívající náš příběh, které je určen pro všechny národy, a jenž ještě není uzavřen, se dnes shromažďujeme slavit tuto Paschu, jak je psáno:

Všichni odpoví (Ex 12,17):

> **„Budete dbát na ustanovení o nekvašených chlebech, neboť právě toho dne jsem vyvedl vaše oddíly z egyptské země. Na tento den budete bedlivě dbát. To je provždy platné nařízení pro všechna vaše pokolení.“**

Hostitel:

> Jsme zde shromážděni, abychom naplnili toto přikázání.

Všichni odpoví (Ex 13,13):

> **„Pamatujte na tento den, kdy jste vyšli z Egypta, z domu otroctví. Hospodin vás odtud vyvedl pevnou rukou.“**

Zažehnutí svátečních svící

Sváteční pesachové svíce tradičně zažehává žena (matka domu), stejně jako na začátku každého Šabbatu. Světlo svící symbolizuje Boží přítomnost a vyjadřuje zahájení vlastní slavnosti. Posláním ženy v židovství je přinášet Boží světlo a teplo do rodiny a rozněcovat je tam. Je-li společnost větší, je vhodné po stolech rozmístit další svíce, které jsou za pomoci dalších žen

rozžehnuty od oněch dvou centrálních. Pro tento obřad je také vhodné ztlumit světla, aby symbolika rozžehávání lépe vynikla (srov. symbol velikonočního „paškálu“ na počátku křesťanské vigilie vzkříšení).

Matka domu zažehuje dvě hlavní sváteční svíce a přitom recituje či zpívá následující požehnání:

> Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který jsi nás zachoval při životě, a my tak můžeme opět slavit tuto slavnost. Když zažehováme tato sváteční světla, vyprošujeme si Boží světlo v našem středu, abychom tak mohli nově spatřit smysl dnešní slavnosti.

Všichni pokračují (spolu s matkou domu a po případném zapálení všech dalších svící):

> **Kéž nás tato světla, která jsme právě zapálili, prozáří naše životy, abychom užívali svých schopností, které jsi nám zdarma daroval, abychom pomáhali a ne škodili, abychom milovali a ne nenáviděli, abychom žehnali a ne proklínali, abychom sloužili Tobě, Bože náš, dárce svobody.**

Tradiční Seder je většinou zakončen sérií písní o svobodě a vysvobození, avšak často jsou i další písně užívány v průběhu slavnosti. Na tomto místě může následovat nějaký hymnus o duchovní svobodě (např. na motivy některých žalmů), který by účastníky vtáhnul do aktivnějšího spoluslavení. Zatím by zde však (v duchu pojetí slavení křesťanského sederu vysvětleném výše) neměly být užívány písně o Ježíši či inspirované evangeliem.

Možno vložit nějaký krátký hymnus o svobodě.

Kadeš: Požehnání nad vínem

PRVNÍ POHÁR: Pohár posvěcení a vyvedení

Hostitel uvede žehnání prvního poháru vína slovy:

> Příběh naší spásy nám říká, že Bůh svá zaslíbení svobody dával svému lidu různými způsoby a různými slovy. Čtyřmi poháry plodu vinné révy slavíme a připomínáme si čtvero Božích zaslíbení daných Izraeli i nám: vyvedení z vnějšího útlaku, vysvobození z vnitřní nesvobody, záchranu z nebezpečí a přijetí za vlastní.

Všichni odpoví (Ex 6,6-7):

> **„Já jsem Hospodin, vyvedu vás z Egyptské roboty, vysvobodím vás z vašeho otroctví, zachráním vás vztaženou paží a velkými soudy a přijmu vás za svůj lid a budu vaším Bohem.“**

Hostitel naplní svůj první pohár, **všichni** si svoji číši naplní tak, aby obsah zvládli vypít (budou je plnit ještě třikrát!), všichni své číše pozdvihnou a **hostitel** recituje požehnání:

> Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který jsi stvořil plod vinné révy. Dal jsi nám, Hospodine, Bože náš ve své lásce svátek nekvašených chlebů, čas naší svobody, jako stálou připomínku vyvedení z Egypta. Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který naplňuješ svá zaslíbení a jsi vždy věrný ke svým služebníkům a služebnicím v jejich důvěře. Vyvádíš nás do svobody od každého útlaku, který by nám bránil být tvým vlastním lidem.

Všichni odpoví (Ex 6,6):

> **„Já jsem Hospodin, vyvedu vás z Egyptské roboty…“**

Všichni vypijí první pohár, přičemž možno vložit nějaký krátký hymnus (zvlášť nezpívalo-li se po požehnání světla).

Urchac: Mytí rukou jako příprava k hostině

Na tomto místě se při tradičním Sederu koná symbolické umývání rukou (srov. Ž 24,3-4 o čistých rukou a ryzím srdci toho, kdo smí vystoupit na Hospodinovu horu). Toto symbolické omytí může provést jen sám hostitel (srov. podobný obřad mytí rukou při slavení eucharistie), nebo se jej mohou účastnit všichni. Nejjednodušší způsob je ten, že si každý sám navlhčí prsty v miskách s vodou, které jsou připraveny na stole, a osuší si je do ubrousku či připravené utěrky. Někdo také může účastníky obcházet s větší nádobou s vodou a ručníkem. Je-li dostatek času a dostatek připravených džbánů s vodou a nádob, účastníci si také mohou vzájemně pomoci umýt ruce tak, že jeden druhému lijí na ruce trochu vody ze džbánu a podrží pod nimi misku na zachycení vody. Tento způsob nejvíce zdůrazňuje ochotu všech k pokorné vzájemné službě. Na toto místo by při dostatku času také bylo samozřejmě možné zařadit čtení z Janova evangelia o mytí nohou učedníkům (Jan 13,2-14) nebo tento obřad dokonce vykonat (hostitel může mýt nohy všem ostatním nebo všichni sobě navzájem). V námi navrhovaném přístupu ke křesťanskému slavení sederu je však zařazení motivu Ježíšova mytí nohou na toto místo vnímáno jako předčasné přerušení příběhu dějin spásy novozákonním prvkem. Na druhé straně, pokud by nějaké společenství chtělo obřad mytí nohou přeci jen zařadit, toto místo (nebo pak další tradiční mytí rukou zvané ‚Rachca‘, později na začátku vlastní hostiny po skončení vyprávění hagady) se zdá být s hlediska vnitřní logiky hostiny nejvhodnější.

Hostitel krátce vysvětlí symboliku mytí rukou (posvátnost hostiny, očista srdce, případně ochota ke vzájemné službě) a vyzve k vykonání úkonu.

Účastníci si (vzájemně) umývají ruce (či nohy – pak asi s doprovodem nějaké hudby).

Karpas: Jarní zelenina jako symbol obnovy

Biblické úryvky pro tento úsek jsou vzaté z Písně písní, opěvující lásku mezi mužem a ženou a zároveň pomocí obrazu této lásky vyjadřující vztah mezi Bohem a jeho lidem, ochotným s ním vstoupit do manželské smlouvy. Kromě karpasu (petržel, celer, ředkvička, vše i se zelenou natí) mohou být symbolem nového života a lásky také jarní květiny buď předem umístěné na stoly nebo v této chvíli přenesené.

Hostitel krátce uvede smysl symboliky karpasu (jaro jako čas znovuzrození, obnovy a nového života symbolizované zemí, která se zazelená novými ratolestmi) a symboliky Písně písní (láska mezi mužem a ženou a smluvní partnerství s Bohem). Nakonec vyzve k recitaci úryvků z Písně písní (možno proložit zpěvem písně č. 5 z přílohy, „Kol dodi").

Muži recitují společně (Pís 2,10-13):

> **„Vstaň, má přítelkyně, krásko má, a pojď! Hle, zima pominula, lijavce přešly, jsou tytam. Po zemi se objevují květy, nadešel čas prořezávat révu, hlas hrdličky je slyšet v naší zemi. Fíkovník nasadil první plody, voní kvítky vinné révy. Vstaň, má přítelkyně, krásko má, a pojď!"**

Ženy odpoví (Pís 2,16.3-4):

> **„Můj milý je můj a já jsem jeho. Jako jabloň mezi lesními stromy, tak můj milý mezi syny. Usedla jsem žádostivě v jeho stínu, jeho ovoce mi sládne na rtech. On mě uvedl do domu vína, jeho prapor nade mnou je láska."**

Všichni pak zakončí (Pís 8,6-7):

> **„Polož si mě na srdce jako pečeť, jako pečeť na své rámě. Vždyť silná jako smrt je láska… Lásku neuhasí ani velké vody a řeky ji nezaplaví. Kdyby za lásku chtěl někdo dávat všechno jmění svého domu, sklidil by jen pohrdání."**

Hostitel pokračuje:

> A přeci – tato ohromná síla Bohem darovaného života se často rodí uprostřed slz.

Vezme kousek kořenové zeleniny s natí, ponoří do misky se slanou vodou a pokračuje:

> Dnes neslavíme jen svátek jara jako času lásky, ale především svátek svobody a podivuhodné záchrany, kterou Bůh obdaroval nás, kteří jsme byli otroky v Egyptě. Proto nemůžeme zapomenout na mnohá utrpení, která naše nesvoboda s sebou nesla a často ještě přináší i dnes. Nemůžeme zapomenout, že i dnes je život často ponořen do moře utrpení a slz. Ať nám i toto ponoření karpasu do slané vody připomene naše spojení si lidmi, kteří i dnes trpí v otroctví.

Všichni pozdvihnou kousek karpasové zeleniny, pronášejí následující požehnání a po něm zeleninu ponoří do slané vody:

> **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, stvořiteli plodů země, ty nám setřeš každou slzu z očí.**

Pokud je slavnost organizována jako kompletní sederová hostina, je na tomto místě obvyklé servírovat další karpasovou zeleninu jakožto předkrm (nějaké lehké zeleninové či bramborové saláty apod.). Použité nádobí by však mělo být ze stolu sklizeno dříve než je rozlomen střední maces (viz níže).

Jachac: Rozlomení středního macesu

Jestliže část macesu, která se v této fázi slavnosti ukryje (tzv. ‚afikoman', řec. ‚zákusek') pro Židy symbolizuje skrytost vykoupení a jistotu jeho příchodu, křesťané si s tímto symbolem mohou spojit touhu po druhém Kristově příchodu, a tak se se svými židovskými bratry a sestrami spojit v touze po (dovršeném) příchodu stejného Mesiáše.

Hostitel odkryje macesy na sederové míse, vyjme prostřední z nich (zvaný „levi"), pozdvihne a říká:

> Nyní rozlomím prostřední maces na dvě části. Jednu z nich odložíme jako *afikoman*. Později se o něj budeme dělit, podobně jako se za starých časů naši předkové dělili o velikonočního beránka při bohoslužbě v Jeruzalémě. Dělení se o chléb vytváří přátelské pouto mezi všemi lidmi kdekoli na světě.

Láme maces na dvě části, jednu odloží zpět na původní místo, ‚afikoman' drží pozdvižený před sebou a říká:

> Kvůli našemu vysvobození budeme nyní společně vyslovovat ona starobylá slova, která nás spojují s naším vlastním lidem i se všemi lidmi v nouzi, s nespravedlivě vězněnými a lidmi bez domova. Naše vlastní vykoupení je totiž spojeno s vysvobozením z tíhy útlaku všech lidí kdekoli na světě. A je to jen a jen milost Hospodinova, která nás činí svobodnými!

Všichni naváží slovy:

> **Toto je chléb strádání, který jedli naši předkové v egyptském otroctví. Každý, kdo je hladov, ať přijde a pojí, každý, kdo je v nouzi, ať přijde a slaví Pesach s námi. Tento rok jej slavíme zde - příští rok v Jeruzalémě. Tento rok jako otroci, v roce příštím jako svobodní lidé!**

Hostitel zabalí ‚afikoman' do ubrousku (odloží stranou) a říká:

> Tuto část macesu, kterou použijeme jako afikoman, neboli „zákusek" na závěr hostiny, nyní (později) ukryjeme. Je to symbol našeho vykoupení, po kterém toužíme a o kterém jsme si jisti, že přijde, které však ještě plně nevidíme.

Jestliže je seder slaven jako kompletní hostina, hostitel později během jídla afikoman ukryje někde v místnosti. Na závěr slavnosti jej pak děti hledají a pro toho, kdo jej najde, je připravena malá sladká odměna (některé rodiny rozdělí afikoman na dostatečný počet kusů, aby každé z dětí mohlo najít část). Jestliže slavíme pouze symbolický seder, hostitel požádá děti, aby zavřely oči, aby afikoman mohl ukrýt ihned. (Jiná možnost je ta, že afikoman ukrývají samotné děti a hostitel s matkou domu jej musí později hledat. Pokud jej nemohou najít, musí dětem „zaplatit" nějakými sladkostmi, aby prozradily, kde je.) Pokud je se sederem na závěr také spojeno slavení eucharistie, je vhodné pak afikoman použít jako chléb pro toto slavení (je třeba pak počítat s příslušně velkou plackou – případně více plackami – podle počtu přijímajících).

Po případném ukrytí afikomanu (či ihned po skončení předešlého komentáře) si hostitel naplní druhý pohár vínem a dá i ostatním pokyn, aby si všichni naplnili své číše (při symbolickém sederu jen trochou vína). Naplněné poháry se odloží a víno z druhého poháru se zatím NEPIJE.

2. PŘÍBĚH O VYVEDENÍ Z EGYPTA

Magid: Vyprávění pesachové hagady

Příběh o vyvedení z Egypta (hebr. ‚haggadah') je srdcem Sederu a tradičně byl předáván z generaci na generaci tak, že jej rodiče či prarodiče znovu a znovu vyprávěli svým dětem (podle biblického příkazu „Až se tě tvůj syn v budoucnu zeptá…, odpovíš mu: ‚Hospodin nás vyvedl pevnou rukou z Egypta, z domu otroctví.'; Ex 13,14; Dt 6,20-21). Existuje velká pestrost způsobů, jakými lze příběh vyvedení z Egypta vyprávět. Účelem není opakovat příběh o vyvedení každý rok přesně stejným způsobem, ale spíše pokaždé nově a kreativně přizpůsobovat formu předávající stále stejné poselství formující identitu společenství jako svobodného Božího lidu. Tato kreativita v přístupu má za výsledek doslova tisíce různých verzí „hagady", tisíce různých způsobů, jak tento základní příběh předávat. Při slavení s kompletní sederovou hostinou jsou tradičně používány čtyři základní způsoby: 1) čtyři otázky; 2) čtyři děti; 3) příběh exodu uzavřený recitováním či zpěvem hymnu Dajenu; 4) vysvětlení symbolů na sederové míse. V našem návrhu počítáme s kombinací prvního a čtvrtého způsobu, prostřední dva jsou uvedeny jako alternativa.

Níže uvedené čtyři otázky (nebo vlastně pět, včetně úvodní, všeobecné) jsou tradičně kladeny nejmladším dítětem (pokud umí dobře číst) a zodpovídány otcem či praotcem (někdy odpovědi alternují mezi otcem, tj. ‚hostitelem', a matkou). Poznámka k poslední otázce: V Římské říši bylo zvykem, že význační svobodní občané jedli při slavnostních příležitostech tak, že skoro leželi na boku, opřeni o levý loket a o pohodlné polštáře. Lidé nesvobodní byli při jídle napřímení či stáli. Tradičně tedy otázka zní: „Jak to, že jindy jíme vzpřímeně či si hovíme, ale této noci si všichni hovíme?"

Alternativa – podle následujícího tradičního schématu je možné předem dramaticky připravit různé typy dětí, účastníků a otázek a různými způsoby na ně v průběhu slavení odpovídat: Jsou čtyři typy dětí, o kterých se zmiňuje Tóra: Jedno je bystré. Jedno je nezbedné. Jedno je prosťáček. A jedno se neumí ptát. (Tyto typy dětí také mohou představovat čtyři typy účastníků sederu: aktivní a nadšené, pasivní a skeptické, nesmělé a na sebe zaměřené, zmatené a nezralé.) Bystré dítě se ptá takto: „Co to jsou ta svědectví, nařízení a práva, která vám přikázal Hospodin, náš Bůh?" (srov. Dt 6,20) To je otázka nesená zvídavostí a zájmem. Proto má také být zodpovězena s nadšením, tak, že se do detailu vysvětlí zásady Pesachu včetně podrobného jeho smyslu. Nezbedné dítě se ptá takto: „Co pro vás tato služba znamená?" (srov. Ex 12,26) „Vás," prý, ne „nás". To je otázka provázená nezájmem a lhostejností, kterou tazatel sám sebe vyčleňuje z obce a znevažuje naši tradici. Buď stejně jízlivý jako on a odsekni mu: „Toto je pro to, co mi prokázal Hospodin, když jsem vycházel z Egypta" (Ex 13,8). Řekni schválně „co *mi* prokázal", ne pro *jemu*. Protože kdyby tam tehdy byl, nedal by se vysvobodit. I když to zní tvrdě, je to právě nezájem a lhostejnost, které nás vylučují z účasti na Božím díle v tomto světě. Tato odpověď je výzvou k zapojení se, k naslouchání svědectví a k účasti na Božích činech. Prosté dítě se ptá jednoduše: „Co to znamená?" (Ex 13,14). To je otázka zmatku a nevědomosti, která má být zodpovězena co nejjednodušeji. Odpověz, jak je psáno na sejném místě: „Hospodin nás vyvedl pevnou rukou z Egypta, domu otroctví." A dítěti, které ještě neví, jak se zeptat, musíš napovědět sám, a s trpělivostí a jemností opakovat svědectví o vyvedení z Egypta: „Zachováváme Paschu, protože jsme byli otroky v Egyptě a Bůh nás vyvedl pevnou paží, protože nás miluje a má s námi slitování (srov. Ex 13,8). Slavíme Paschu, abychom si připomínali, co pro nás Bůh udělal."

Hostitel celý obřad vyprávění hagady uvede například takto:

Tóra nás učí, že naše děti se nás budou vyptávat na to, co to vlastně znamená být Božím lidem. Hospodin nás naučil, že je jim proto třeba vyprávět příběh o vyvedení z Egypta. Je to naše povinnost i výsada, abychom na jejich touhu a jejich otázky dobře odpověděli.

Nejmladší z dětí se zeptá:

Co odlišuje tuto noc ode všech ostatních nocí?
- Že totiž každé jiné noci jíme jak kvašený, tak nekvašený chléb, ale tuto noc jen nekvašený?
- Že každé jiné noci jíme všechnu zeleninu, ale této noci jen hořkou?
- Že každé jiné noci ani jednou neponořujeme do slané vody, ale této noci dvakrát?
- Že každé jiné noci jíme běžným způsobem, ale této noci hodujeme obzvlášť slavnostně?

Všichni odpovídají:

Bývali jsme otroky faraónovými v Egyptě, ale vyvedl nás Věčný, Tvůrce náš, odtamtud rukou mocnou a napřaženou paží.

Hostitel pokračuje:

Kdyby nevyvedl, Svatý, buď žehnán, naše předky z otroctví, dodnes bychom my, naše děti a děti našich dětí byli otroky faraónovými v Egyptě, zbaveni vší důstojnosti.

Všichni pokračují:

Tehdy jsme uctívali modly a byly zotročeni vlastními hříchy, avšak Bůh nám ve své dobrotě a milosrdenství odpustil naše přestoupení a povolal nás být jeho lidem.

Hostitel pokračuje:

A proto je tato noc odlišná od všech ostatních nocí, protože jsme se shromáždili, abychom si připomněli, kým jsme, co pro nás Bůh učinil, a abychom našim dětem vyprávěli příběh o Boží milosti a záchraně.

Všichni pokračují:

Požehnán buď Hospodine, Bože náš, který jsi všude přítomný svou osvobodivou mocí. Požehnán buď Hospodine, Bože náš, který jsi nás vysvobodil ze všeho, co nás zotročovalo.

Vyprávění o vyvedení z Egypta se tradičně odvíjí v první osobě množného čísla, aby byla zdůrazněna kontinuita počátků izraelského národa s dnešní generací. Tradiční hagada říká, že „v každém pokolení je povinnost každého Žida vidět sama sebe, jako by on sám vyšel z Egypta“ (srov. Ex 13,8 a Dt 6,23). Přesto, že ne každý má fyzickou kontinuitu s izraelským národem, můžeme i při našem slavení používat tuto formu, protože tak lépe pochopíme, že tento příběh Bohem darované svobody je příběhem všech lidí na celém světě až do konce dějin.

Matka domu pokračuje:

Hospodin slíbil Abrahámovi a Sáře, že z nich učiní velký národ, a toto zaslíbení obnovoval pro každou generaci, Izákovi i Jákobovi. Později Jákobovy děti sestoupily za chlebem do Egypta, kde jejich bratr Josef byl faraónovým poradcem. Časem se z nás stal velký, mocný a početný národ. Avšak léta ubíhala a moci se ujal další faraón, který si na Josefa nepamatoval a jeho Boha neznal, a tak si nás zotročil. Egypťané nás začali nenávidět, pronásledovat, trápili nás a nasadili nám tvrdou robotu. Museli jsme vyrábět cihly ze slámy a hlíny a stavět faraónova města. Protože se faraón bál, že se vzepřeme, nařídil, aby byl každý novorozený chlapec utopen. Znali jsme tak jen lopotu, utrpení a slzy.

Hostitel pokračuje:

Uprostřed tohoto utrpení jsme volali k Bohu a doufali, že bude pamatovat na svá zaslíbení, která dal našim praotcům. A Bůh vyslyšel naše volání uslyšel, uviděl naši bídu, naše útrapy a náš útlak a rozpomenul se na smlouvu, kterou uzavřel s Abrahámem. Skrze moudrou matku a sestru, Bůh zachránil chlapce jménem Mojžíš z krutých rukou faraónových. Potom, co Mojžíš vyrostl, Bůh jej poslal, aby nás vyvedl z egyptského otroctví a slíbil mu, že bude s ním.

Matka domu pokračuje:

Avšak když Mojžíš žádal faraóna, aby nás propustil, ten odmítl a ještě zvýšil útlak. Ani v ranách a pohromách, které tehdy na Egypt přišly, faraón nerozpoznal důsledky své zatvrzelosti a nepropustil nás.

Hostitel pozvedne svůj (druhý) pohár a pokračuje:

Za okamžik budeme pít druhý pohár, pohár vysvobození, a budeme v radosti oslavovat vysvobození z otroctví. Plný, přetékající pohár je symbol radosti a požehnání. Avšak naše radost je poznamenána tím, že Egypťané, kteří jsou také Boží děti, trpěli faraónovou zatvrzelostí a zlými činy. Na cestě ke svobodě bylo obětováno mnoho životů a my se neradujeme ze smrti žádného z Božích dětí. Když si nyní budeme připomínat egyptské rány, při zmínce o jednotlivých ranách vždy ukápneme kapku vína z našich číší, abychom si uvědomili cenu hříchu a důsledky zla v našem světě.

Při recitaci seznamu egyptských ran hostitel (nebo všichni spolu s ním) namáčí do poháru s vínem prst nebo lžičku a při každé ráně odkapává kapku vína na talíř (tradičně je užíván prst, který má symbolizovat „prst Boží" odsuzující hřích).

Hostitel recituje:

Krev – žáby – komáři – mouchy – mor – vředy – krupobití – kobylky – temnota – smrt prvorozených.

Hostitel svůj pohár postaví zpět na stůl (ANIŽ BY SE NAPIL), ostatní učiní podobně.

Matka domu pokračuje:

Faraón setrvával v zatvrzelosti až do poslední rány, smrti všeho prvorozeného v Egyptě, po které se teprve rozhodl nás propustit. Tím, že náš lid byl poslušný Božích pokynů a pomazali veřeje svých příbytků krví obětovaného beránka, byly této rány ušetřeni a smrt „přeskočila" jejich domy. Proto se i dnešní slavnost nazývá „pascha", což v hebrejštině znamená „přeskočit".

Hostitel ze sederové mísy pozdvihne, ukáže kost (hebr. ‚zeroa') a říká:

Čeho je tato kost symbolem? Je to symbol velikonočního beránka, který byl v Egyptě zabit, aby naše děti mohly žít, a kterého naši předkové jedli v dobách Chrámu. Připomíná nám nejen velikou Boží milost, se kterou nás obdarovává životem, a ne smrtí, ale také naše povolání na dar života poslušně odpovědět.

Hostitel vrátí kost na místu, ukáže pečené vejce (hebr. ‚bejca') a říká:

Co nám připomíná toto vejce? Toto vejce je symbolem oběti smíru a symbolem zármutku. Připomíná nám, že jeruzalémský Chrám, místo zápalných obětí, již nestojí, a proto oběti již nejsou obětovány. Avšak vejce je také symbolem nového života a naděje a připomíná nám, že Boží milost není omezena na chrámové oběti.

Matka domu pokračuje:

Avšak když jsme už ve spěchu opouštěli Egypt, faraón změnil své rozhodnutí a poslal armádu, aby nás pronásledovala. Byly jsme uvězněni mezi egyptskou armádu a Rákosové moře a neměli jsme kam uniknout. Avšak Bůh řekl Mojžíšovi, aby pozdvihl svoji hůl nad moře. Bůh rozdělil mořské vody a my jsme tak mohli projít suchou nohou středem moře. Když se nás Egypťané pokoušeli pronásledovat, voda se nad nimi zavřela. Když jsme viděli, že jsme svobodni, Miriam, Mojžíšova sestra, nás svojí písní a tancem vedla k radostné Boží chvále a oslavě.

Všichni naváží:

Požehnán jsi, Hospodine, Vládče vesmíru, který slyšíš nářek utlačených, přinášíš svobodu zajatým a tvoříš z nás svůj vlastní lid.

Může navázat radostná píseň oslavující vysvobození a záchranu (např. Chvalte Hospodina nebo níže připojený zpěv Dajenu).

Hostitel nyní pozdvihne a ukáže zbylé macesy a říká:

Nekvašený chléb, který jíme: co připomíná? To, jak nezbyl našim předkům čas nechat těsto vykynout, než je Vládce všech vládců, Svatý, buď požehnán, oslovil a vysvobodil.

Všichni naváží (Dt 16,3):

Jak je psáno: „Nebudeš při něm jíst nic kvašeného. Po sedm dní budeš při něm jíst nekvašené chleby, chléb poroby, neboť jsi chvatně vyšel z egyptské země. Po všechny dny svého života si budeš připomínat den, kdy jsi vyšel z egyptské země."

Hostitel odloží macesy, ukáže hořké byliny (hebr. ‚maror';hlávkový salát, křen či řeřicha) a říká:

Hořké byliny, které jíme: co připomínají? To, jak Egypťané našim předkům trpčili život. V každé generaci má každý povinnost považovat se za toho, který sám vyšel z otroctví.

Všichni naváží (srov. Ex 13,8 a Dt 6,23):

> **Jak je psáno: „Vyprávěj to svým dětem dnes, aby i ony mohly každé za sebe říkat: Toto pro mě Hospodin vykonal, když jsem vycházel z Egypta.“ Svatý, buď požehnán, nevysvobodil jen naše předky, nýbrž s nimi i nás. Jak je psáno: „Ale nás odtamtud vyvedl, aby nás uvedl sem a dal nám zemi, kterou přísežně přislíbil našim předkům.“**

Hostitel odloží hořké byliny, ukáže společně kořenovou zeleninu (hebr. ‚karpas'; petržel, celer, ředkvička s nati) a misku s charosetem a říká:

> Dnešní noc namáčíme zeleninu dvakrát. Jednou jsme ji již namáčeli do slané vody, na připomínku slz utrpení. Za chvilku ji budeme podruhé namáčet do sladkého ‚charosetu', abychom si připomněli sladkost, kterou nám Bůh může darovat uprostřed všech možných hořkostí.

Všichni naváží (Ž 119,107.103):

> **„Byl jsem velice pokořen, Hospodine, podle svého slova mi zachovej život. Jak lahodnou chuť má, co ty říkáš! Sladší než med je to pro má ústa.“**

Hostitel pozvedne (druhý, již před začátkem hagady naplněný) pohár, odkryje macesy a říká:

> **Proto máme povinnost děkovat mu, slavit, chválit, velebit, povznášet, světit, žehnat, honosit a zbožňovat Jeho, jenž obdařil naše předky i nás takovými zázraky. Vyvedl nás z otroctví na svobodu, ze smutku k radosti, z truchlení k oslavě, z temna do velkolepého světla, z poroby ke spáse. Zpívejme mu novou píseň, opěvujme Hospodina!**

Všichni zpívají nějakou píseň chvály a svědectví o Božích činech (např. Chvalte Hospodina).

Tradičně jsou zde používány níže uvedené žalmy první části Halelu (Ž 113 a 114):

Haleluja. Chvalte, Hospodinovi služebníci, chvalte jméno Hospodina!
Jméno Hospodinovo buď požehnáno nyní i navěky.
Od východu slunce až na západ chváleno buď jméno Hospodina.
Hospodin je vyvýšen nad všemi národy, nad nebesa strmí jeho sláva.
Kdo je jako Hospodin, náš Bůh, jenž tak vysoko trůní?
Sestupuje níže, aby viděl na nebesa a na zemi.
Nuzného pozvedá z prachu, z kalu vytahuje ubožáka
a pak ho posadí vedle knížat, vedle knížat svého lidu.
Neplodnou usazuje v domě jako šťastnou matku synů. Haleluja.

Když vyšel Izrael z Egypta, Jákobův dům z lidu temné řeči,
stal se Juda Boží svatyní, Izrael Božím vladařstvím.
Moře to vidělo a dalo se na útěk, Jordán se nazpět obrátil,
Hory poskakovaly jako berani a pahorky jako jehňata.
Moře, co je ti, že utíkáš, Jordáne, že se zpět obracíš?
Hory, proč poskakujete jako berani, a vy, pahorky, jako jehňata?
Chvěj se, země, před Pánem, před Bohem Jákobovým!
On proměňuje skálu v jezero, křemen v prameny vod.

Dajenu

Alternativně je také možno použít zpěv „Dajenu“ (hebr., „bylo by nám to stačilo“), který je tradičně zařazován ihned za vyprávění o egyptských ranách. V navrhovaném pojetí je používán spíše jako jedna z alternativ různých způsobů vyprávění hagady střídaných po jednotlivé roky (viz úvod), nebo je vkládán na toto místo (aby se nepřerušoval tok předchozího vyprávění o vyvedení z Egypta provázený symbolickým výkladem). Pokud tento zpěv recitujeme, je možné první část hymnu recitovat také střídavě tak, že hostitel či matka domu předříkávají první část řádky, všichni pak odpovídají „stačilo by nám to“ (nebo jednodušeji hebrejsky „dajenú“). Závěrečnou část pak (od „vyvedl nás z Egypta“) recitují všichni společně. Je také možné volně navázat spontánními formulacemi dalších Božích činů v našich osobních životech. Následuje zkrácená verze zpěvu.

Kolika laskavostmi nás Všudypřítomný zavazuje:
Kdyby nás vyvedl z Egypta, ale nerozevřel pro nás moře – stačilo by nám to (hebr. „dajenú“).
Kdyby pro nás moře rozevřel, ale neprovedl nás na pevninu – stačilo by nám to.
Kdyby nás provedl na pevninu, ale pronásledovatele neutopil – stačilo by nám to.
Kdyby pronásledovatele utopil, ale nepečoval o nás v poušti – stačilo by nám to.
Kdyby o nás pečoval v poušti, ale nekrmil nás manou – stačilo by nám to.

Kdyby nás krmil manou, ale nedal nám Šabbat – stačilo by nám to.

Kdyby nám dal šabat, ale nepřivedl nás k hoře Sinaj – stačilo by nám to.

Kdyby nás přivedl k hoře Sinaj, ale nedal nám Tóru – stačilo by nám to.

Kdyby nám dal Tóru, ale nedovedl nás do Izraele – stačilo by nám to.

Kdyby nás dovedl do Izraele, ale nezbudoval si tam Příbytek – stačilo by nám to.

Oč víc pak musíme vděčit za ty nesčetné laskavosti, kterými nás Všudypřítomný obdařil!

Vyvedl nás z Egypta. Rozevřel před námi moře. Provedl nás jím na pevninu. Pronásledovatele utopil. Pečoval o nás v poušti čtyřicet let. Krmil nás manou. Daroval nám Šabbat. Dovedl nás k hoře Sinaj. Daroval nám Tóru. Dovedl nás do Izraele. Zvolil si tam svůj Příbytek, aby nám poskytl smíření našich hříchů.

DRUHÝ POHÁR: Pohár vysvobození

Hostitel vezmeme do ruky (druhý) pohár (naplněný již před začátkem vyprávění hagady), pozdvihne jej (ostatní pozdvihnou své číše) a říká:

> Tímto druhým pohárem oslavujeme vysvobození, které Bůh daroval nám samotným. V této darované svobodě můžeme v Bohu děkovat, chválit jej, uctívat jej a radovat se v něm. On nás provedl spoutanosti ke svobodě, od bolesti k radosti, od temnoty ke světlu, od otroctví ke vykoupení.

Všichni naváží (Ex 6,6):

> **„Já jsem Hospodin…, vysvobodím vás z vašeho otroctví…“**

Hostitel pokračuje požehnáním:

> Požehnán buď Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, žes vyprostil nás a naše předky z otroctví a přivedl nás do této noci jíst macesy a hořké byliny. Tak nás Věčný, Tvůrče náš a Bože našich předků, přiveď do dalších svátků a výročí v budoucnu a v míru. Nadšeně postavíme Tvoje město, s radostí Ti budeme sloužit. Pak Ti vzdáme díky novou písní o své záchraně a duševní svobodě. Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, že vysvobozuješ Izrael. Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který jsi stvořil plod vinné révy.

Všichni pijí druhý pohár.

3. SYMBOLICKÁ HOSTINA

Vlastní hostina začíná tradičně na tomto místě dalším symbolickým mytím rukou. To může být dle zvážení vynecháno, nebo je naopak možné (zvlášť chceme-li seder završit slavením eucharistie) na toto místo zařadit čtení evangelia z Jan 13,2-14 či dokonce obřad mytí nohou (viz výše poznámky k ‚Urchac'). Čtení evangelia by mohlo by být uvedené „vstupní modlitbou“ předsedajícího ze Mše na památku večeře Páně na Zelený čtvrtek (Bože, slavíme svatou hostinu, kterou nám Tvůj Syn odkázal na znamení své lásky: neboť při poslední večeři, když se vydával na smrt, dal se své církvi za oběť novou a věčnou; dej, ať celá jeho církev žije stále plněji z tohoto velikého tajemství a sjednocuje se v tvé lásce. Skrze Tvého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, který s Tebou, v jednotě Ducha svatého, žije a kraluje na věky věků.). Pokud slavíme pouze symbolický seder bez kompletního jídla, symbolické požívání macesu a bylin zastupuje celou hostinu. Pokud slavíme kompletní sederovou hostinu, následuje pak podávání slavnostního jídla.

Rachca: Umytí rukou před požehnáním

(Vstupní modlitba, čtení Jan 12,2-14, případně krátký výkladem či obřad mytí nohou; viz poznámka výše).

Myjeme si ruce (možno pouze hostitel).

Hostitel říká:

> Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, žes nás posvětil svými příkazy a přikázal nám mýt si ruce.

Moci: Požehnání nad chlebem

Toto požehnání chleba pravděpodobně Ježíš při své poslední večeři s učedníky nečekaně a nezvykle spojil se slovy: „Toto je mé tělo, které se za vás vydává“ (viz Lk 22,19). Ačkoli Matouš a Marek již lámání eucharistického chleba a podávání kalicha spojují dohromady (viz např. Mk 14,22-24), zdá se, že původně bylo od sebe odděleno vlastní hostinou. Slova „Toto je má krev smlouvy, která se prolévá za mnohé“ (či podobná) pak nejspíše spojil s „třetím kalichem“ (viz Lk 22,20 „když bylo po večeři, vzal kalich…“). Na druhé straně někteří historikové předpokládají, že Ježíš pro ustanovení eucharistie použil až lámání „afikomanu“ spolu se „třetím pohárem“.

Pokud by některá společenství chtěla slavení sederu spojit i s reálným slavením eucharistie, bude z liturgických důvodů nejspíše rozumné nesnažit se kopírovat předpokládanou původní podobu Poslední večeře, ale respektovat organický vývoj liturgie v konkrétním církevním společenství a slavit lámání chleba a podávání kalicha spojené se slovy ustanovení v jednom

celku. A to buď obojí (lámání chleba i předsunutý „třetí kalich“) zde, na začátku hostiny (obzvlášť tam, kde je seder spojen s kompletní hostinou, čímž je pak respektována starobylá tradice agapické hostiny následující po vlastním slavení eucharistie), nebo na jejím závěru ve spojení s jezením afikomanu (zvlášť slavíme-li symbolický seder; tak se více zvýrazní celý sled dějin spásy vrcholící v přijetí a rozpoznání skrytého Mesiáše v Ježíši). Tento návrh počítá spíše s druhou alternativou.

Hostitel pozvedne zbylé macesy a recituje požehnání:

> Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, že necháváš rašit ze země chléb.

Pokud některé skupiny spojují plnou hostinu a vlastní slavení eucharistie, může být na toto místo předsunuto (eucharistické) požehnání „třetího poháru“ a dělení se o eucharistický kalich (viz výše). Tradiční liturgické formy „eucharistické bohoslužby“ (někde nazývané „bohoslužba oběti“) pak případně nahradí výše uvedené požehnání a níže uvedený postup jezení macesů. Pak teprve, po eucharistii, následuje vlastní hostina.

Hostitel rozláme horní maces (‚kohen') a zbylou část prostředního macesu (‚levi') a rozdává celé skupině. Je také možné, že i další pomáhají lámat a rozdávat. Každý zatím drží svoji část macesu v rukou, dokud se nerozdá všem.

Všichni pak společně odpoví:

> **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, žes nás posvětil svými příkazy a přikázal nám jíst nekvašený chléb.**

Maca: Pojedení macesu

Všichni sní svoji část macesu.

Maror: Maror s charosetem

Hostitel ze sederové mísy rozdá každému malý kousek hořkých bylin (‚maroru', nejlépe ostrého křenu) nebo pošle misku s nastrouhanou směsí ‚maroru', aby si každý nabral (např. pomocí kousku macesu či lžící) na svůj talíř. Hostitel pak komentuje:

> Požití těchto hořkých bylin kéž nám připomene hořkost našeho otroctví v Egyptě. Až je budeme jíst, dopřejme si zakusit hořkou chuť slz soucitu s našimi otci a matkami prožívajícími tak velkou bolest. Avšak prolévejme slzy také pro ty, kteří jsou ještě i dnes stále zotročeni a ještě nezakusili záchranu, kterou přináší náš milostivý Bůh.

Všichni odpoví:

> **Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, žes nás posvětil svými příkazy a přikázal nám jíst hořké byliny.**

Všichni jedí hořké byliny.

Hostitel po příslušné době určené pro snězení bylin říká:

> Stejně, jako si připomínáme hořkost otroctví, tak si také chceme připomenout naději, kterou máme v Hospodinu.

Pak vezme svůj nejspodnější maces (‚Jisra'el') a rozlomí jej napůl (nebo odlomí dva přiměřeně velké kousky). Na jednu z polovin vloží kousek hořkých bylin (nebo ji namočí do nastrouhané kaše z hořkých bylin) a položí zpět na sederovou mísu. Vezme do rukou misku se sladkým ‚charosetem' a říká:

> Charoset je sladká směs jablek (datlí), medu a oříšků. Má nám připomenout směs hlíny a slámy, ze které naši předkové museli vyrábět cihly pro faraóna. Avšak sladkost této směsi nám má zároveň připomínat, že hořkost egyptského otroctví byla proniknuta nadějí do budoucnosti nesené Božími zaslíbeními. I dnes je život často směsí hořkosti a sladkosti, smutku a radosti.

Hostitel pak vezme maces s marorem a namočí jej do charosetu (nebo na něj charoset přidá lžící). Zbylá polovina macesu se použije na přiklopení (čímž se vyrobí „Hillelův sandwich“, viz níže).

Korech: Pojedení macesu, maroru a charosetu

Hostitel dále komentuje:

> Za dnů jeruzalémského Chrámu jedl rabi Hillel pesachový sandwich, velikonočního beránka, spolu s hořkými bylinami a macesy. Protože Chrám již nestojí a beránci jež nejsou obětováni, nemůžeme jíst beránka s naším sandwichem. Proto místo něj používáme charoset, abychom si připomínali naději, kterou máme v Bohu a sladkost, kterou Bůh může přinést do jakkoli hořkých okolností našeho života.

Hostitel jí „Hillelův sandwich“, všichni také namáčejí zbylé kousky svých macesů do charosetu a jí je společně s hořkými bylinami. Možno navázat např. zpěvem č. 3 z přílohy, „Ose šalom“.

Šulchan orech: Sváteční večeře

Pokud je seder prožíván s kompletní sederovou hostinou, nyní se ze stolu odstraní sederová mísa a je servírováno hlavní jídlo. Prvním chodem jsou často vařená vejce. Během večeře je možné pít i víno, aniž by tím byl porušen příkaz čtyř pohárů. Někdy během jídle buď hostitel nebo děti ukryjí afikoman (část odlomená z prvního macesu a odložená stranou; viz výše). Po skončení jídla je odstraněno všechno nádobí a sederová mísa je umístěna zpět na stůl.

Pokud se počítá se završením sederu slavením eucharistie a zatím se nečetlo evangelium o mytí nohou učedníkům, je vhodné jeho četbu s připojeným krátkým rozhovorem či výkladem zařadit na závěr večeře, ještě před hledáním afikomanu. Četba by mohla být uvedena „vstupní modlitbou" ze Mše na památku večeře Páně na Zelený čtvrtek: Bože, slavíme svatou hostinu, kterou nám Tvůj Syn odkázal na znamení své lásky: neboť při poslední večeři, když se vydával na smrt, dal se své církvi za oběť novou a věčnou; dej, ať celá jeho církev žije stále plněji z tohoto velikého tajemství a sjednocuje se v tvé lásce. Skrze Tvého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, který s Tebou, v jednotě Ducha svatého, žije a kraluje na věky věků. Amen.

(Četba Jan 13,2-14)

Cafun: Odložená polovina středního macesu

Po večeři je třeba najít ukrytý afikoman (odlomenou část středního macesu). Pokud afikoman ukrýval hostitel, děti jej (či jeho více částí) nyní hledají a za nalezení obdrží nějakou „sladkou odměnu". Pokud afikoman ukrývaly děti, hledá jej hostitel s matkou domu a když jej nemohou najít, musí si od dětí za sladkosti „koupit" informace vedoucí k jeho nalezení (může se podobat hře „přihořívá – hoří"). Nalezený afikoman pak rozlámeme jej na drobné kousky a rozdáme všem. Je to poslední sousto, které tradičně smí účastníci sederu tuto noc pozřít, aby chuť sederu přetrvala v jejich ústech.

Pokud je počítáno s dovršením sederové hostiny slavením eucharistie, (dostatečně velký) nalezený afikoman pak může (jakožto symbol skrytého a očekávaného mesiáše) vhodně sloužit jako eucharistický chléb. V tom případě lze s hledáním afikomanu spojit technickou přípravu na vlastní slavení eucharistie a s jeho nalezením začne vlastní „příprava darů" eucharistické bohoslužby (za „kající obřady" lze pokládat odstraňování kvasu na počátku sederu, za „bohoslužbu slova" pak vyprávění hagady doplněné o čtení z Janova evangelia o mytí nohou).

Hostitel krátce vysvětlí smysl hledání afikomanu (symbol skrytého mesiáše a jistoty jeho příchodu), které pak ihned následuje (případně současně s přípravou čela stolu pro slavení eucharistie).

Pokud nenásleduje slavení eucharistie, hostitel afikoman rozláme na malé kousky a všem rozdá k poslednímu soustu hostiny a dnešní noci (rozdávání může být provázeno či následováno zpěvem č. 4 z přílohy, „Hinne ma tov").

4. DÍKŮVZDÁNÍ

Pokud chceme slavit seder v tradičním židovském pojetí bez slavení eucharistie, následovalo by naplnění třetího poháru, Žalm 126, tradiční dlouhé „požehnání po jídle" (‚barech'), požehnání třetího poháru a vyjádření naděje v příchod Eliáše a mesiáše naplněním Eliášova poháru a otevřením dveří. Pro úplnost tyt kroky uvádíme níže (textu ‚barech' je také možné použít jako inspirace pro spontánní společné díkůvzdání). Pokud slavíme eucharistii, místo těchto kroků začne ihned po nalezení afikomanu příprava darů a naváže požehnání nad dary (viz dále).

Barech: Požehnání po jídle

Naplníme třetí pohár.

Hostitel: Vážení, požehnejme!

Všichni: Buď jméno Hospodinovo žehnáno nyní i navěky.

Hostitel: Žehnejme tomu, z jehož vlastnictví jsme jedli.

Všichni: Žehnejme tomu, z jehož vlastnictví jsme jedli a z jehož dobroty jsme živi.

Hostitel: Buď požehnán on a budiž požehnáno Jeho jméno.

Všichni nebo hostitel nebo střídavě: Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, z tvých darů jsme pojedli a z Tvého dobra žijeme. Požehnán jsi, požehnáno je tvé Jméno. Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který živíš celý vesmír svým dobrem. S vlídností, laskavostí a soucitem dáváš stravu všemu tělesnému. Věčná je Tvá laskavost. Tvé velkolepé dobro nás nikdy nenechalo strádat a nikdy nás strádat nenechá, Tvé jméno je slavné. Ty všechno živíš a udržuješ, všemu prospíváš, stravu dáváš všem svým živým tvorům.

Požehnán jsi, Hospodine, že všechno živíš. Díky Ti, Hospodine, Bože náš, žes našim předkům svěřil zemi lahodnou, dobrou a prostornou a žes nás vyvedl, Hospodine, Bože náš, z Egypta a vyprostil z otroctví. Za Tvou smlouvu, kterous nám vtiskl do těla, za Tvou Tóru, kterous nám sdělil, za Tvoje zákony, kterés nám objasnil, za život, milost a laskavost nám darované, za stravu, kterou nás živíš a udržuješ nás neustále, denně, pořád a každou hodinu.

Za to vše, Hospodine, Bože náš, Ti děkujeme a žehnáme. Velebeno buď Tvoje jméno stále, navždy a dál. Jak je psáno: „Pojedl jsi dosyta, tak žehnej Věčného, Tvůrce svého, za to dobrou zemi, kterou ti dal." Požehnán buď, Hospodine, za tu zemi a stravu.

Měj soucit, Hospodine, Bože náš, s Izraelem, lidem svým, a s Jeruzalémem svým městem, se Sionem, sídlem své slávy. Tvůrče náš, Otče náš, pečuj o nás, živ nás, uchovávej nás, podpírej nás, a zbav nás, Hospodine, Bože náš, všech strastí. Nenech nás, Hospodine, Bože náš, záviset na darech a půjčkách od lidí, ale jen z ruky Tvé, plné, otevřené, hojné a štědré, aby nám nebylo

trapně a nemuseli se stydět, teď ani nikdy v budoucnu. Dej nám oddechnout, Hospodine, Bože náš, ať se netrápíme, netruchlíme a nevzdycháme v tento den svého odpočinku. Dopřej nám, Hospodine, Bože náš, útěchu Sionu, města Tvého, a obnovu Jeruzaléma, města Tvé svatosti. Vždyť Ty jsi zdroj záchrany a útěchy. Pamatuj na nás, Hospodine, Bože náš, s laskavostí, připomeň si nás s požehnáním, zahraň nás pro život. Zbuduj Jeruzalém, město svaté, rychle, ještě v naší době. Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, že buduješ v soucitu Jeruzalém. Amen.

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, že nás posiluješ, tvoříš, osvobozuješ, utvářiš, Svatý náš, Svatý Jákobův, že pečuješ o nás a o Izrael, králi dobrotivý, dobrodinče všeho a všech. Denně pro nás dobro konal, koná a vždy vykoná. Obdařil nás, obdařuje a vždy obdaří vlídností, laskavostí, soucitem a oddechem, svobodou a blahobytem, požehnáním a spásou útěchou, obživou a vzpruhou, slitováním, životem, mírem a samým dobrem. Nic dobrého nám nikdy neodepře. Milosrdný kéž nám vládne navždy a dál.

Milosrdný kéž je žehnán v nebi i na zemi. Milosrdný kéž je chválen u všech pokolení, veleben u nás neustále, ctěn u nás věčně. Milosrdný kéž nám dává poctivou obživu. Milosrdný kéž rozlomí jho na naší šíji a vede nás napřímené do vlasti. Milosrdný kéž sešle hojné požehnání tomuto domu a na tento stůl, kde jsme pojedli. Milosrdný kéž nám pošle Eliáše proroka na paměť dobra, s dobrými zprávami vysvobození a útěchy. Milosrdný kéž žehná nám a všem, kdo k nám patří, tak jako byli žehnáni Abrahám, Izák a Jákob ve všem, všemi, všem. Kéž žehná nám všem společně dokonalým požehnáním, a vyslovme mu důvěru. Přijímejme požehnání Hospodinovo, štědrost Stvořitele, našeho ochránce a získávejme přízeň a důvěru Boha i lidí. Milosrdný kéž nám dá zdědit den plný dobra. Milosrdný kéž nás vzdělává pro mesiánský věk a pro život v světě příštím.

Tvůrce pokoje na svých výšinách kéž tvoří pokoj pro nás, pro celý Izrael, a vyslovme mu důvěru. Hospodin kéž posílí svůj lid, Hospodin kéž žehná svůj lid v pokoji.

Pozdvihneme třetí pohár a hostitel vyslovuje požehnání:

> Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který jsi stvořil plod vinné révy.

Vypijeme třetí pohár.

Hostitel naplní Eliášův pohár a děti otevřou dveře na znamení očekávání proroka Eliáše.

Eucharistie

Pokud slavíme eucharistii (s respektováním základního liturgického rámce té které církve, například co se týče svěcených služebníků pro předsedání eucharistie apod.), místo výše uvedeného tradičního požehnání po jídle se s předchozím nalezením afikomanu (vyjadřujícího očekávání příchodu skrytého mesiáše) přímo spojí příprava darů a naváže požehnání nad dary. Následující návrh vychází z textů liturgie římskokatolické církve. Za „kající obřady" lze pokládat odstraňování kvasu na počátku sederu, za „bohoslužbu slova" pak vyprávění hagady doplněné o čtení z Janova evangelia o mytí nohou. Při tomto slavení eucharistie je v symbolu eucharistického kalicha vhodně spojen „třetí pohár" (který pravděpodobně Ježíš spojil se slovy ustanovení) a pohár Eliášův (symbolizující očekávání příchodu mesiášova předchůdce) do jednoho symbolu vykoupení a spásy již nyní činné v Kristově tajemné přítomnosti (hebr. Mašiach = řec. Christos = Kristus) tajemné přítomnosti a plně se dovršivší v jeho druhém příchodu.

Požehnání nad chlebem (z něhož je inspirováno i níže uvedené liturgické požehnání) již sice proběhlo na začátku symbolické hostiny, ale pro zachování souvislosti s požehnáním nad kalichem bude vhodné použít následující požehnání z křesťanské liturgie (inspirované původními židovskými požehnáními) doplněné úvodními komentáři. Může předcházet krátké slovo uvádějící do slavení eucharistie a vysvětlující kontinuitu s celým slavením sederu. Pro zdůraznění jedinečné role vysluhovatele eucharistie (reprezentující Kristovo jednání jako daru přicházejícího od Boha do slavícího společenství) v některých křesťanských tradicích budeme dále pro tuto roli používat výraz „předsedající".

TŘETÍ POHÁR: Pohár vykoupení a spásy

Hostitel (či matka tomu) může vlastní slavení eucharistie uvést například takto:

> Nyní, spojeni ve víře, radosti, utrpení i naději s našim staršími bratřími a sestrami ve víře, můžeme s důvěrou vstoupit do tajemství našeho vysvobození v křesťanském slavení eucharistie. Třetí kalich sederu, „kalich vykoupení a spásy", bude při tomto slavení symbolicky spojen s kalichem Eliášovým, vyjadřujícím naději na jistý mesiášův příchod.

Všichni odpoví (Ex 6,6):

> **„Já jsem Hospodin…, <u>vykoupím</u> vás vztaženou paží."**

Předsedající mírně pozdvihne misku s afikomanem a říká (srov. Iz 61,1-2 a Lk 4,18-19):

> Nyní je třeba učinit zjevným, co bylo skryto. Našli jsme afikoman, který tradičně symbolizuje naději do budoucnosti, naději na vykoupení, naději na to, že Bůh vstupuje do dějin, aby zvěstoval radostnou zvěst chudým, osvobodil vězněné, navrátil zrak slepým, sňal jho z utlačovaných a vyhlásil milostivé léto Hospodinovo. Avšak my jsme uvěřili, že tato naděje se již naplnila a můžeme s důvěrou volat:

Všichni odpoví:

> **Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa. Z Tvé štědrosti jsem přijali chléb, který ti přinášíme. Je to plod země a plod lidské práce a stane se nám chlebem věčného života. Požehnaný jsi, Bože, navěky.**

Předsedající naplní Eliášův pohár (podle liturgické tradice může přidat kapku vody vyjadřující naše spojení skrze Kristovo lidství s božstvím Věčného slova), mírně jej pozdvihne jej a říká:

> Tento pohár je tradičně určen pro proroka Eliáše, který neuzřel smrti, ale byl vzat do nebe v ohnivém voze. Stálou a živou nadějí Božího lidu bylo, že Eliáš přijde o svátcích Paschy a ohlásí příchod mesiáše, syna Davidova. Proto z tohoto kalichu tradičně nikdo nepil. Avšak my jsme uvěřili, že Hospodin již naplnil svá zaslíbení daná našim předkům a můžeme s důvěrou volat:

Všichni odpoví:

> **Požehnaný jsi, Hospodine, Bože celého světa. Z tvé štědrosti jsme přijali víno, které ti přinášíme. Je to plod révy a plod lidské práce, a stane se nám nápojem duchovním. Požehnaný jsi, Bože, navěky.**

Předsedající vyzve:

> Protože Eliáš již přišel v Janu Křtiteli a ohlásil mesiášův příchod v Ježíši Kristu, modleme se, abychom se s ním mohli spojit a aby Bůh přijal oběť své církve.

Všichni odpoví:

> **Ať ji přijme ke své slávě a k spáse světa.**

Předsedající se modlí („Modlitba nad dary" ze Mše na památku večeře Páně na Zelený čtvrtek):

> Přijmi, Bože, tyto dary a dej nám ducha pravé zbožnosti, aby se Ti naše služba zalíbila; vždyť slavíme památku oběti, kterou se stále uskutečňuje naše vykoupení. Skrze Krista, našeho Pána.

Všichni:

> **Amen.**

Následuje vlastní slavení eucharistie, například za použití zelenočtvrteční preface (1. preface o eucharistii):

> V pravdě je důstojné a spravedlivé, dobré a spasitelné, svatý Otče, všemohoucí, věčný Bože, abychom Ti vždycky a všude vzdávali díky, skrze našeho Pána Ježíše Krista. Neboť on je (náš velikonoční Beránek i) náš kněz, pravý a věčný: za naši spásu obětoval sám sebe, jednou provždy vykonal oběť a přikázal nám slavit její památku, aby jeho tělo bylo chlebem našeho života a kalich jeho krve byl odpuštěním našich hříchů. A proto s andělskými sbory, které stojí u Tvého trůnu a ustavičně Ti slouží, a se všemi nebeskými zástupy zpíváme píseň o Tvé slávě a voláme: **Svatý, svatý, svatý**…

Po společném zpěvu Svatý, svatý, svatý naváže eucharistická modlitba dle liturgické tradice („druhá" či „třetí"; po „tajemství víry" by bylo možné vložit zpěv č. 7 z přílohy, „Ze gufi"), modlitba Otče náš, pozdravení pokoje (pokud nebylo vzájemné mytí nohou; bylo by možné vložit zpěv č. 6 z přílohy, „Hevenu šalom"), lámání chleba s Beránku Boží a rozdávání přijímání pod obojí způsobou (možno doprovodit např. zpěvem č. 4 z přílohy, „Hinne ma tov") s následnou chvilkou ticha.

Hostitel chvíli ticha uzavře modlitbou („závěrečná modlitba" ze Mše na památku večeře Páně):

> Děkujeme Ti, Bože, že jsme směli mít účast na hostině Tvého Syna; dej, ať s ním jednou také zasedneme za stůl v Tvém věčném království. Neboť on s Tebou žije a kraluje na věky věků.

5. ZÁVĚREČNÉ CHVALOZPĚVY

Při tradičním slavení sederu po třetím poháru (a po naplnění Eliášova poháru a otevření dveří) se naplní čtvrtý pohár a navazuje chvalozpěv zvaný Halel (tradičně úryvky ze Žalmů 115 – 118 a další modlitby) spojený s pitím čtvrtého poháru a vyjádřením touhy po domově a obnově Jeruzaléma: „Příští rok v Jeruzalémě!" Následující návrh je přizpůsoben pro uzavření křesťanského slavení sederu.

Halel: Pesachový chvalozpěv

Hostitel:

> Naše slavení sederu i slavení našeho vykoupení v Kristu je nyní dovršeno. Radujme se a vzdávejme díky v pokorném postoji úžasu před nezměrnou Boží láskou. Za chvilku naplníme čtvrtý pohár, pohár vděčnosti za vykupující a uzdravující Boží přijetí sjednocující nás v jednom Božím lidu.

Všichni odpoví (Ex 6,7):

„Já jsem Hospodin…, <u>přijmu</u> vás za svůj lid a budu vaším Bohem.“

ČTVRTÝ POHÁR: Pohár přijetí

Hostitel naplní svůj čtvrtý pohár, naznačí ostatním, aby si také naplnili číše a všichni své číše slavnostně pozvednou.

Hostitel:

Pozvedáme nyní tento čtvrtý pohár, pohár díkůvzdání za Boží trvalé, věrné a proměňující přijetí. Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který jsi nás přijal za vlastní a dovolil Tě nazývat Otcem. Chceme Tě nyní společně chválit a oslavovat tvé milosrdenství, které je trvá navěky.

Hostitel (případně na střídačku s dalším předříkávačem) předříkává z Bible (některé) úvodní výzvy tvořené podle jednotlivých veršů žalmu 118 a ostatní odpovídají (stále s pozvednutými číšemi) „jeho milosrdenství trvá navěky“. Další výzvy ke chvále vztahující se již na náš osobní život pak mohou být ostatními spontánně připojeny.

Alternativně by bylo možné zpívat zpěv č. 2 z přílohy, „Ki anu“.

Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Ať vyzná Izrael: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Ať vyzná Áronův dům: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Ať vyznají ti, kteří se bojí Hospodina: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
V soužení jsem volal Hospodina: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Hospodin mi odpověděl, daroval mi volnost: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Hospodin je při mně, nebojím se: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Hospodin je síla má i moje píseň; stal se mou spásou: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
Toto je den, který učinil Hospodin: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**
…
Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý: **Jeho milosrdenství trvá navěky!**

Hostitel:

Avšak celý příběh spásy ještě uzavřen není. Slavili jsme nyní, co Bůh učinil v dějinách a co daroval nám, avšak zároveň s touhou očekáváme novou budoucnost, konečné dovršení Kristova příchodu ve slávě, nové nebe a novou zemi. Proto se nakonec vzájemně povzbuďme v této touze po dovršení slávy v novém Jeruzalémě:

Všichni odpoví:

Příští rok v novém Jeruzalémě!

Hostitel:

Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, Vládče vesmíru, který jsi stvořil plod vinné révy.

Pijeme čtvrtý pohár (možno doprovodit např. zpěvem písně č. 1 z přílohy, „Jevarechecha“).

Nirca: Tradiční sederové písně a další chvalozpěvy

Po vypití čtvrtého poháru lze samozřejmě setrvat ve zpěvu dalších nejrůznějších chvalozpěvů. Z tradičních sederových písní dále uvádíme dvě, které jsou velmi oblíbené dětmi a mohou se různě dramaticky či recitačně ztvárnit.

ECHAD MI JODEA

Jedno kdo zná? Jedno já znám.
Jeden je náš Tvůrce v nebi a na zemi.

Dvě kdo zná? Dvě já znám.
Dvě jsou desky úmluvy,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

Tři kdo zná? Tři já znám.
Tři jsou naši otcové,
dvě jsou desky úmluvy,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

Čtyři kdo zná? Čtyři já znám.
Čtyři jsou naše matky,
tři jsou naši otcové,
dvě jsou desky úmluvy,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

Pět kdo zná? Pět já znám.
Pět je knih Tóry,
čtyři jsou naše matky,
tři jsou naši otcové,

dvě jsou desky úmluvy,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

Šest kdo zná? Šest já znám.
Šest je dílů Mišny,
pět je knih Tóry,
čtyři jsou naše matky,
tři jsou naši otcové,
dvě jsou desky úmluvy,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

Sedm kdo zná? Sedm já znám.
Sedm je dní do Šabbatu,
šest je dílů Mišny,
pět je knih Tóry,
čtyři jsou naše matky,
tři jsou naši otcové,
dvě jsou desky úmluvy,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

Osm je dní do obřízky,
devět je měsíců do narození,
deset je přikázání,
jedenáct je hvězd v Josefově snu,
dvanáct je kmenů Izraele,
třináct je vlastností Božích,
jeden je náš Tvůrce, v nebi a na zemi.

CHAD GADJA

Jedno kůzle, jedno kůzle.
Koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišla kočka a sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišel pes zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišla hůl a zbila toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišel oheň a spálil tu hůl,
co zbila toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišla voda a uhasila oheň,
co spálil tu hůl,
co zbila toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.
Přišel vůl
a vypil vodu,
co uhasila oheň,
co spálil tu hůl,
co zbila toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišel řezník a porazil vola,
co vypil vodu,
co uhasila oheň,
co spálil tu hůl,co zbila toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

Přišel anděl smrti
a zabil řezníka,
co porazil toho vola,
co vypil tu vodu,
co uhasila oheň,
co spálil tu hůl,
co zbila toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

A přišel Svatý, buď požehnán
a zabil anděla smrti,
co zabil toho řezníka,
co porazil toho vola,
co vypil tu vodu,
co uhasila oheň,
co spálil tu hůl,
co sežrala toho psa,
co zakousl tu kočku,
co sežrala to kůzle,
co koupil táta za dva zuzim,
jedno kůzle, jedno kůzle.

PŘÍLOHA

1. JEVARECHECHA (Ž 128,5-6)

d g d A d A
JeVARECHeCHA HA ŠEM MI CIJON U ReE Be TUV JERUŠALAIM
Hospodin až žehná ti ze Sionu, abys viděl dobro Jeruzaléma
d g d A d
JeVARECHeCHA HA ŠEM MI CIJON KOL JEMEJ JEMEJ CHAJECHA
Hospodin ať žehná ti ze Sionu, po všechny dny života tvého
d D g C A
/:U ReE VANIM LeVANECHA ŠALOM AL ISRAEL
abys viděl syny svých synů - pokoj nad Izraelem!
d D g d A d(A)
U ReE VANIM LeVANECHA ŠALOM AL ISRAEL:/

2. KI ANU

e H e H a H e H e H e
KI ANU AMECHA Ve ATA ELOHENU KI ANU AMECHA Ve ATA ELOHENU
Neboť my (jsme) tvůj lid a ty (jsi) náš Bůh.
h e h G H e H e C a H e
KI ANU VANECHA Ve ATA AVINU KI ANU VANECHA Ve ATA AVINU
Neboť my (jsme) tví synové a ty (jsi) náš Otec.
a e
/:KI ANU AMECHA Ve ATA ELOHENU KI ANU AMECHA Ve ATA ELOHENU
a H e H
KI ANU VANECHA Ve ATA AVINU:/

3. OSE ŠALOM (Job 25,2)

d A d D7
/:OSE ŠALOM BIMROMAV
On působí pokoj na svých výšinách
g C F d g C F d
HU JAASE ŠALOM ALEJNU Ve AL KOL ISRAEL
on způsobí pokoj v nás i nad celým Izraelem
g A d
Ve IMRU IMRU AMEN:/
A řekněte, řekněte: Amen
D g C F d g A d
/:JAASE ŠALOM JAASE ŠALOM ŠALOM ALEJNU Ve AL KOL ISRAEL:/
Způsobí pokoj v nás i nad celým Izraelem
d a d E A
JAASE ŠALOM JAASE ŠALOM ŠALOM ALEJNU Ve AL KOL ISRAEL
D g C F d g A d
/:JAASE ŠALOM JAASE ŠALOM ŠALOM ALEJNU Ve AL KOL ISRAEL:/

4. HINNE MA TOV (Ž 131,1) **6/8**

d g d A7 d
1. /:HINNE MA TOV U MA NAIM ŠEVET ACHIM GAM JACHAD:/
Hle, jaké dobro, jaké blaho, když bratři spočívají ve svornosti
d g d A7 d
2. /:HINNE MA TOV ŠEVET ACHIM GAM JACHAD:/

5. KOL DODY (Pís 2,8)

e A H7 e
/:KOL DODY KOL DODY KOL DODY HINNE ZE BA:/
Hlas mého miláčka! Hle, právě přichází!
e D e D G D G D H7
MEDALEG AL HE HARIM MEKAPEC AL HA GVAOT
Hory přeskakuje, přenáší se přes pahorky
e D e D G A H7 e
MEDALEG AL HE HARIM MEKAPEC AL HA GVAOT

6. HEVENU ŠALOM ALECHEM

d
HEVENU ŠALOM ALECHEM *Přinášíme vám pokoj*
g
HEVENU ŠALOM ALECHEM
A d
HEVENU ŠALOM ALECHEM
A A7 d
HEVENU ŠALOM ŠALOM ŠALOM ALECHEM

7. ZE GUFI (Lk 22,19-20)

E7 a e7 a e h C E7
ZE GUFI HA NITAN BAADCHEM ZOT ASU Le ZICHRONI
Toto je mé tělo vydávající se za vás, to čiňte na mou památku
a e7 a e h C E7
ZE GUFI ZE GUFI ZOT ASU Le ZICHRONI
Toto je mé tělo, mé tělo, to čiňte na mou památku
E7 a e7 a e h C E7
HA KOS HA ZOT HI HA BRIT HA CHADAŠA Be DAMI HA NIŠPACH BAADCHEM
Kalich tento (je) smlouva nová v mé krvi prolévající se za vás
a e7 a e h C E7
ZE DAMI ZE DAMI ZOT ASU Le ZICHRONI
Toto je má krev, má krev, to číňte na mou památku